

Голобородько Володимир,
студент 2 курсу
відділення правознавства і економіки
Науковий керівник: Голобородько М. П.,
КВНЗ КОР

«Богуславський гуманітарний коледж імені І. С. Нечуя-Левицького»

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ТЕРМІНОГРАФІЇ

Одним з перспективних напрямків комп'ютерної лексикографії та прикладної лінгвістики загалом є робота над електронними термінологічними словниками та банками даних. Побудовою спеціальних термінологічних словників займається термінографія – особливий розділ лексикографії. Водночас термінографія тісно пов'язана з термінознавством – наукою про терміни. Відповідно, комп'ютерна термінографія – це наука про складання електронних термінологічних словників.

Відмінності між комп'ютерною термінографією і комп'ютерною лексикографією пов'язані тільки з основним об'єктом словникового опису: у лексикографії це звичайне слово або інші мовні одиниці (морфема, словосполучення, речення тощо), а в термінографії – термін. Термін – це слово (словосполучення) метамови науки або галузі практичної діяльності людини, що має чітку й однозначну дефініцію, яка вимагає спеціальних знань з відповідної професійної сфери. Так, слово *Інтернет* для звичайної людини є загальноживаним, а знайомство з відповідним поняттям обмежується тими маніпуляціями, які людина проробляє з Інтернетом (вибір провайдера послуг, тарифу, налаштування підключення та деякі інші). Для фахівця комп'ютерних мереж це слово пов'язане з величезним пластом предметних знань (історія появи, альтернативні Інтернету види зв'язку та ін.), відповідно, для фахівця він є терміном.

З наведених тлумачень зрозуміло, що поняття терміна задано його властивостями, реалізованими в терміносистемі. Терміносистема загалом відображає відповідну галузь знання, а кожен її компонент (термін)

називає або характеризує складові цієї галузі. Оскільки галузі знання об'єктивні, а терміни та терміносистеми «прив'язані» до конкретної мови або навіть до конкретної наукової школи, важливим завданням термінографії стає стандартизація та уніфікація термінів, а також їх однозначний переклад на різні мови світу.

Для уніфікації терміносистем послуговуються термінологічними стандартами. Але самих стандартів з організації терміносистем у світі нині понад 20 тисяч; крім того, існують термінологічні стандарти різних рівнів: міжнародного, державного і навіть рівня окремих компаній і фірм. У зв'язку з цим завдання уніфікації термінів і терміносистем має бути обов'язковою складовою державної та місцевої мовної політики, оскільки багатозначність і омонімія термінів, відсутність узгодження між близькими терміносистемами, створення термінологічних сполучень зі складними у вимові чи немилозвучними аббревіатурами (напр. *ІКБГІ* – Інститут клітинної біології та генетичної інженерії НАН України) є відчутною перешкодою для науково-технічного прогресу.

Сучасні комп'ютерні технології дозволяють обробляти і зберігати великі масиви термінів з різних галузей знань. Такі масиви термінів називаються *термінологічними базами (банками) даних* (ТБД). За кількістю задіяних у базі даних мов розрізняють *перекладні (багатомовні)* та *інформаційно-нормативні (одномовні)* ТБД. Великі ТБД є в Технічному комітеті стандартизації науково-технічної термінології (ТК СНТТ) Національного університету «Львівська політехніка» (<http://tc.terminology.lp.edu.ua>); в Міжнародній організації зі стандартизації (англ. ISO = International Organization for Standardization, www.iso.org/obp/ui).

Крім того, терміни певної предметної галузі збирають і описують у словниках спеціальних термінів. Ці словники можуть бути

дескриптивними і нормативними, загальними і частковими, тлумачними і перекладними, алфавітними і тезаурусними.

Більшість електронних термінологічних словників має дескриптивний характер і презентує терміни окремої галузі знання. При цьому затребуваними є і тлумачні (одномовні), і перекладні (двомовні чи багатомовні) словники. Різноманітні термінологічні словники як української мови, так і перекладні можна знайти за адресами <http://www.vesna.org.ua/txt/biletskv/enc/index.html>, <http://ukrlit.org/slovnyk>, http://www.morphology.dp.ua/_dict, <http://e2u.org.ua>, <http://term.in.ua> та ін.

При описі терміна важливими виявляються такі його властивості, співвідносні з окремими зонами словникової статті: 1) семантика: зв'язок терміна з позначуваним поняттям; 2) словозміна: особливості утворення морфологічних форм терміна; 3) словотвір: включення терміна у словотвірне гніздо, встановлення зв'язків між однокореневими словами (пор. прикметники *комунікативний* і *комунікаційний*, що належать до різних значень терміна *комунікація*); 4) синтаксичний зв'язок: керування, сполучуваність з іншими термінами і нетермінами; 5) парадигматичні зв'язки в терміносистемі: синоніми, антоніми, гіперо-гіпонімічні зв'язки, перетин значень, термінологічні ряди; 6) вимова; 7) приклади використання в контексті; 8) походження; 9) перекладні еквіваленти.

Так, за своїм походженням терміни можуть бути запозиченими; у цьому випадку їх перекладають, пор.: нім. *Leitung* → керування, або транслітерують, наприклад: англ. *computer* → комп'ютер. Крім того, терміни можуть утворюватися зі словотворчих елементів рідної мови (*іменник*) або шляхом зміни семантики існуючих слів (*корінь* → *корінь* (єдина обов'язкова для кожного слова морфема, що є носієм його лексичного значення, повторюється у всіх граматичних формах і споріднених словах), *поле* → *поле* (семантичне)). При аналізі складових

словникової статті термінологічного словника можна помітити, що такий словник вимагає ретельнішої роботи, ніж звичайний.